

Datum: Vrijdag 18 september 9.00 - 12.30 uur
Plaats: Samenlevingsopbouw Vlaanderen
Verslag: Magali Decloedt

Deelnemers: Hilde Bevers (KHLeuven), Jan Brodala (KHK), Magali Decloedt (DHO Vlaanderen), Frank Monsecour (Arteveldehogeschool), Veerle Opstaele (Arteveldehogeschool), Jos Pauwels (Artesis), Jef Peeters (KHLeuven), Anne Snick (Flora), Chris Truyens (Samenlevingsopbouw Vlaanderen), Katrien Van Poeck (Vlaamse Overheid), Soetkin Vanbeselaere (Globelink), Patrick Vleeschouwer (Arteveldehogeschool).

Verontschuldigd: Jan Agten (KHK), Danny Anné (HoWest), Anouk Depuydt (KULeuven), Myriam Deroo (Howest), Kristof Dewaele (Katho), Ward Dumoulin (Katho), Tom Lazou (Globelink), Dirk Le Roy (Sustenuto/DHO Vlaanderen), Pieter Lievens (KHK), Pascal Roskam (HoGent), Inge Van Roose (HoGent), Anki Vanheden (Plantijn Hogeschool), Agnes Verbruggen (HoGent), Griet Verstraeten (Ecocampus), Timothy Wyffels (GREEN vzw)

Overzicht

1. Duurzame ontwikkeling en de vraag naar een ander model voor arbeid
2. Competenties SW voor duurzame ontwikkeling
3. Varia
4. Volgende samenkomst

-
1. Duurzame ontwikkeling en de vraag naar een ander model voor arbeid

Inleiding

Anne Snick, coördinatrice van Flora, gaf een erg verhelderende analyse over arbeid, en discriminatiemechanismen op de arbeidsmarkt en in de samenleving.

Flora is een federaal netwerk van organisaties die werken aan de socio-professionele inschakeling van vrouwen (en mannen). Flora mikt op de **duurzame integratie op de arbeidsmarkt van kansarme vrouwen en mannen**. Deze doelgroep heeft immers minder kansen om zich in de samenleving te integreren en om toegang tot de arbeidsmarkt te krijgen. Het werk van Flora steunt op een analyse van de gendermechanismen die onze samenleving bepalen en maakt de negatieve effecten ervan zichtbaar.

De medewerksters van Flora gebruiken de methode van het **actieonderzoek**. Hun expertise is gebaseerd op 'co-constructie van kennis': de voortdurende uitwisseling tussen de theoretische genderanalyse van het Flora-team en de ervaringen op het terrein, met name van de organisaties aangesloten bij het Netwerk Flora (en andere gelijkaardige organisaties). Deze methodiek stelt de medewerksters in de organisaties en de mensen van de doelgroep zelf in staat om te participeren aan de opbouw van kennis over thema's die hen aanbelangen.

Een model voor een 'duurzame organisatie'

Anne Snick legt de link tussen haar expertisegebied en duurzame ontwikkeling. Ze gebruikt het systeemecologisch model van Bernard Lietaer om een 'duurzame organisatie' voor te stellen. Daarbij staan twee parameters voorop: efficiëntie aan de ene kant, en diversiteit & verbondenheid aan de andere kant. Een organisatie kan enkel duurzaam ontwikkelen indien het voldoende efficiënt werkt in een voldoende diverse context. Dit model komt uit de informatietheorie en het onderzoek naar de duurzaamheid van systemen, en wordt ook toegepast op sociaal-ecologische systemen. Een voorbeeld ter verduidelijking: de productie van eikenhout. Als je enkel eikenbomen plant, en de rest van de

biodiversiteit bestrijdt, dan heb je een erg efficiënt systeem. Wanneer echter een ziekte uitbreekt, kunnen de andere organismes dit niet opvangen en ben je al je hout kwijt. Anderzijds: als je je eikenbomen verspreid in een oerwoud plant, zal je onderneming ook niet duurzaam zijn, wegens te inefficiënt. De stelling van Bernard Lietaer is dat **het economische systeem te veel gericht is op efficiëntie**, waardoor het te weinig ruimte laat voor diversiteit en veel mensen uit de boot vallen. Flora herkent deze eenzijdige klemtoon op efficiëntie en stroomlijning ook binnen de arbeidsmarkt als 'systeem'. De VDAB heeft bvb. als overheidsinstrument de taak om zoveel mogelijk burgers klaar te stomen voor de arbeidsmarkt. Ook de sociale economie wordt afgerekend op de doorstroming naar de arbeidsmarkt. Dit maakt dat opnieuw de zwakste mensen worden uitgesloten (cfr. Mattheuseffect).

Tewerkstellingstrajecten bieden vaak begeleiding op maat aan. Dit geeft impliciet – doch onbedoeld – de boodschap mee dat het probleem bij de werkzoekende ligt. Het idee is dat de werkzoekende meer capaciteiten, motivatie of attitudes dient te ontwikkelen en pas dan kan deelnemen aan de samenleving. Dit werkt empowerment tegen. Flora brengt bvb. laaggeschoolde vrouwen samen, waardoor ze merken dat het niet aan zichzelf ligt, maar aan structurele uitsluitingmechanismen in de maatschappij.

Enkele voorbeelden:

- Hoe meer kinderen je opvoedt, hoe meer kans je hebt dat je wanneer je alleen komt te staan in de armoede terecht komt. Terwijl je mee bouwt aan de toekomst van de samenleving.
- Poetsvrouwen moeten doorgaans niet met de computer werken, terwijl er een heel aantal taken zijn die in het kader van hun werk met computers gedaan kunnen worden (dienstregeling, labels producten, bestelling producten, etc.). Het is immers 'efficiënter' als de administratieve kracht dit doet. Hiermee wordt – onbedoeld – het signaal meegegeven dat computergebruik niet voor deze doelgroep bestemd is. Vervolgens organiseert men een gratis vormingscursus internet, en komt er niemand opdagen. Ze hebben immers het gevoel dat het toch niet voor hen bedoeld is, ze moeten kinderopvang voorzien, er is een drempel om naar de vormingsorganisatie te gaan, etc. De organisatoren van de cursus interpreteren dit vaak als een 'keuze om digitale analfabeet te blijven'.

Verschillende functies van arbeid

Op basis diverse onderzoeksprojecten onderscheidt Flora vier functies van arbeid, die noodzakelijk zijn voor het goed functioneren van de maatschappij en voor de ontplooiing van de burgers:

- Productieve arbeid: voorzien in de materiële noden; in onze samenleving gaat het overwegend om productie van goederen (en sommige diensten) die een ruilwaarde hebben op de markt, maar het kan ook gaan om producten of diensten die een niet monetaire een gebruiks- of ruilwaarde hebben in het huishouden of in kleinere gemeenschappen (bvb groenten kweken voor de straatbarbecue);
- Reproductieve arbeid: zorgarbeid die het overleven van (de leden van) de samenleving waarborgt: biologische reproductie, zorg voor anderen in het kader van het gezin (verzorgen, voeden, het huis onderhouden...) of in een ruimer kader (scholen, ziekenhuizen, rusthuizen...);
- Sociale arbeid: zich deel voelen van een groter geheel en daar willen toe bijdragen; arbeidsvormen die de goede werking van de samenleving verzekeren, bijvoorbeeld via politiek of burgerlijk engagement of vrijwilligerswerk; ontwikkelen van sociaal kapitaal.
- Zelfarbeid: investeren in het eigen welzijn en de eigen gezondheid, ontwikkelen van de eigen talenten, etc.

Bij elk individu varieert de inzet voor de verschillende vormen van arbeid, naargelang de levensfase (met of zonder kinderen enz.), maar ook als gevolg van gebeurtenissen die plaatsgrijpen in een leven. Afhankelijk van de levensfase of van de gebeurtenissen die hen treffen, kunnen mensen de verschillende vormen van arbeid in wisselende mate opnemen.

In onze maatschappij zijn de verschillende vormen van arbeid (nog) ongelijk verdeeld tussen de seksen en worden ze op erg ongelijke manier gewaardeerd. Productieve arbeid wordt in onze samenleving overwegend gekoppeld aan loonarbeid, wat vertaald wordt in bankbiljetten. Daarenboven hebben de

banken het monopolie over het geldsysteem. 'Money as debt' is een interessant filmpje dat de werking van het monetair systeem uitlegt. Je vind het via <http://www.youtube.com/watch?v=Xw8OkHZxARA>.

Vrouwen, die instaan voor het grootste deel van de zorgarbeid, hebben het moeilijker dan mannen om toegang te krijgen tot volwaardig betaald werk en, dus tot een loon en sociale rechten die toelaten om zelfstandig te leven. Bvb. iemand die kinderen verzorgt, opvoedt, fruitpap maakt, badjes geeft, etc. in haar/zijn eigen huishouden werkt niet. Iemand die hetzelfde doet in de crèche werkt wel. En wie werkt, bouwt (pensioen)rechten en een sociale positie op. Wie 'niet werkt' niet. Bovendien is vanuit de economische sector een beeld van een ideale werknemer gecreëerd, namelijk het kostwinnermodel. Voor bedrijven is dit het meest productieve (efficiënte) model, maar op maatschappelijk niveau komt de sociale duurzaamheid erdoor onder druk: al wie niet aan dit model beantwoordt, wordt uitgesloten.

Voor een doeltreffende aanpak van de problemen bij het zoeken of behouden van een baan, is het absoluut noodzakelijk om rekening te houden met de situatie van kansarmen in termen van de vier vormen van arbeid en van hun levenstraject.

De presentatie vind je op de pagina van het lerend netwerk, via www.dhovlaanderen.be/index.php?gm=4G9JH56L3&lang=&view=46#presentaties

Nabespreking

Het verhaal van Anne Snick is erg herkenbaar voor de leden van het lerend netwerk.

Meer en meer worden problemen individueel bekeken. Verkeerseducatie is daar een voorbeeld van. Een ander voorbeeld: de economische context straft vrouwen die op jonge leeftijd kinderen krijgen. Zij missen namelijk de start op de arbeidsmarkt. Daardoor stellen vele vrouwen hun kinderwens uit. Het resultaat is dat ze meer problemen ondervinden om kinderen te krijgen en beroep moeten doen op medici. De oorzaak ligt in het economische systeem, de oplossing wordt gezocht bij het individu.

De vraag wordt gesteld of het een goed idee zou zijn om 'zorgarbeid' ook te erkennen als 'werk'. Anne Snick is tegen een 'huisvrouwenloon'. Wat wel mogelijk is om met een complementair muntsysteem te werken. Ook lijkt het logisch dat wanneer je kinderen opvoedt, je pensioenrechten opbouwt. Bij de introductie van een complementair muntsysteem moet je rekening houden met financieel-technische aspecten en politieke maatschappelijke aspecten. Netwerk Vlaanderen werkt de financieel-technische kant verder uit, terwijl Flora mee zoekt naar een politiek model dat zou kunnen ingevoerd worden.

Het is belangrijk om dit verhaal over te brengen bij studenten. Iedereen wordt opgeleid in het vigerende paradigma. Daarnaast is de vraag of professionals zelf ook kritisch blijven, wanneer men bvb. subsidies wil verkrijgen.

Ter info: op 24 september organiseerde Flora de studiedag "Dienstencheques: ten minste houdbaar tot... Hoe investeren in duurzame tewerkstelling?".

Voor meer info, zie <http://www.regionale-economie.be/EventDetails.aspx?Id=464>.

2. Competenties SW voor duurzame ontwikkeling

Frank Monsecour vertrekt van de presentatie die tijdens de vorige samenkomst gepresenteerd werd (zie www.dhovlaanderen.be/index.php?gm=4G9JH56L3&lang=&view=46#presentaties).

Tijdens een workshop op de studiedag van het project SOWEDO op 23 oktober 2009, zullen de duurzaamheidscompetenties geplaatst worden naast de competenties die in het kader van Baobap zijn ontwikkeld. Het Baobap-team ontwikkelde een referentiekader voor alle sociale hogescholen, wat dient

voor de visitatie. Dit kader is bekend gemaakt in juni. Verschillende sociale hogescholen maken op dit moment een denkoefening rond competenties.

Enkele leden van het netwerk hadden ter voorbereiding zelf de oefening gedaan om de competentielijst uit het eigen departement af te toetsen aan de duurzaamheidscompetenties (voor de matrix, zie www.dhovlaanderen.be/index.php?gm=4G9JH56L3&lang=&view=44).

Bespreking en conclusies

Vele competenties duurzaamheid zijn reeds vervat in de competentieprofielen van de verschillende sociale hogescholen, maar worden niet in die zin verwoord. De competenties omtrent toekomstgerichtheid ontbreken vaak, terwijl emotionele intelligentie een absolute pijler is van het sociaal werk.

De lijst van competenties (VESTIA) wordt kritisch doorgenomen. Zo werd bvb. aangegeven dat 'het eigen geweten als maatstaf hanteren' geen competentie is, maar iets wat mensen automatisch doen. Bovendien was er een discussie of dit wenselijk is binnen het sociaal werk. Een punt van kritiek op deze competentielijst is de sterke nadruk op individuele verantwoordelijkheid, terwijl in 'goed' sociaal werk er een grote nadruk gelegd wordt op intervisie. De competenties dienen echter ook in hun onderlinge samenhang bekeken te worden. Zo moet je bvb. de competentie 'handelen wanneer de tijd rijp is' samen met het kunnen 'denken in verschillende tijdschalen (korte en lange termijn)' zien. Anders dreigt het in te gaan tegen de idee van structureel werken.

De kwaliteitsindicatoren EDO zijn opgesteld vanuit het ENSI-raamwerk. Dit laatste raamwerk is vanuit een pedagogische context opgebouwd. Het is interessant om de competenties sociaal werk ook eens vanuit dit kader te bekijken. De kwaliteitsindicatoren EDO zullen op de webpagina van het lerend netwerk geplaatst worden en ook als input dienen voor de workshop op 23 oktober 2009.

Toekomstgericht denken en handelen komt in het nieuwe opleidingsonderdeel 'actuele vraagstukken' aan de Arteveldehogeschool uitgewerkt (zie fiche in bijlage).

→ De examenopdracht van het OLOD: Na een problematiserende, historische duiding van je onderwerp, analyseer je het verder vanuit de sociale, economische én ecologische context. In een laatste deel denk je toekomstgericht en leg je alle mogelijke lange termijn oplossingen in de weegschaal. Je slot bestaat uit een persoonlijk besluit met betrekking tot het besproken duurzaamheidsvraagstuk.

De gekozen thema's vind je ook in de fiche in bijlage. Het werk van de studenten bevat al een schat aan informatie (inhoudelijk + welke thema's vinden de studenten zelf interessant?). Eén van de papers wordt dit jaar verwerkt in de cursus. De student in kwestie moet natuurlijk zijn goedkeuring geven.

Deze examenopdracht is ook wel interessant om zelf eens uit te werken: waar willen we met de opleiding sociaal werk binnen 30 jaar staan?

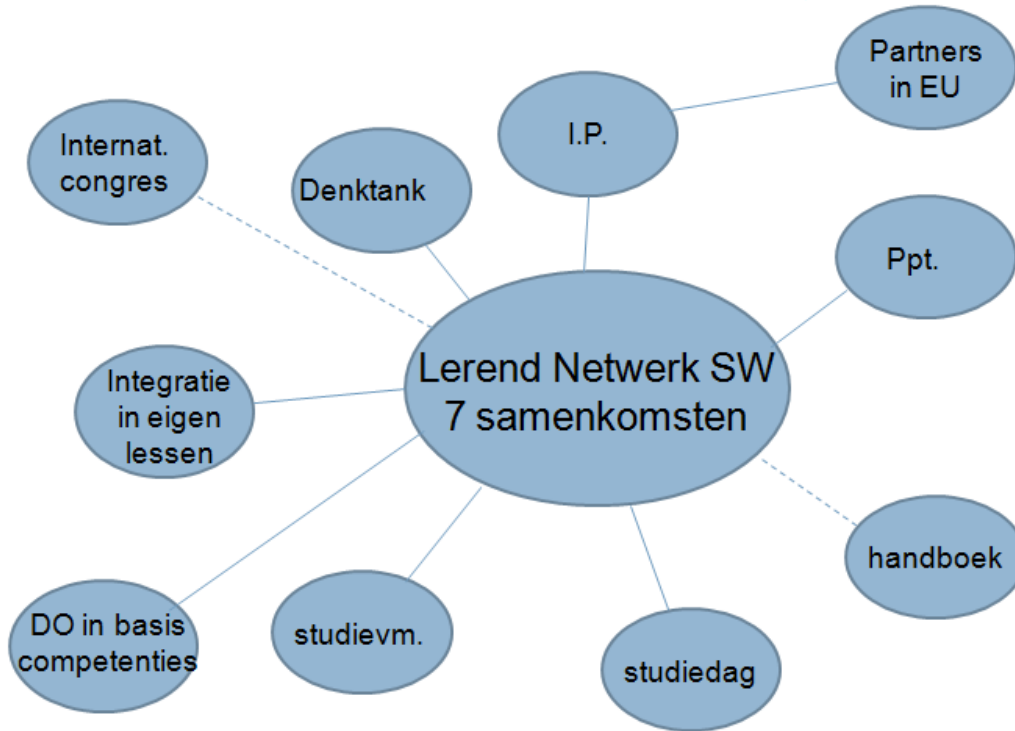
Ter voorbereiding van de workshop omtrent competenties op 23 oktober 2009 wordt een oproep gedaan bij de leden:

- Hoe worden de competenties binnen de eigen opleidingsonderdelen en binnen de opleiding vertaald?
- In welke hogescholen is de discussie over competenties een hot item?

Antwoorden mogen doorgemailed worden naar magali.decloedt@dhovlaanderen.be.

3. Volgende samenkomst lerend netwerk?

Dit was de laatste samenkomst die voorgezeten werd door Jef Peeters. Met een kleine attentie werd Jef in de bloemetjes gezet en van harte bedankt voor zijn inzet die tot de prachtige resultaten van dit lerend netwerk leidden. Volgend beeld geeft schematisch de verwezenlijkingen weer:



De fakkel wordt dus doorgegeven. Dit is dan ook een geschikt moment om stil te staan bij de werkvorm: zijn fysieke samenkomsten waarbij thema's behandeld worden ook in de toekomst de beste werkvorm voor het lerend netwerk? Suggesties en feedback mogen steeds doorgestuurd worden naar magali.decloedt@dhovlaanderen.be.

Alle leden en geïnteresseerden van het lerend netwerk worden in elk geval uitgenodigd voor de studiedag 'facetten van duurzaamheid' op **23 oktober 2009**. De resultaten van het SOWEDO onderzoek worden tijdens de studiedag voorgesteld, daarnaast zijn er interactieve workshops (onder meer over duurzame ontwikkeling in de opleiding sociaal werk).

De uitnodiging vind je via

www.dhovlaanderen.be/files/Uitnodiging%20studiedag%20Facetten%20van%20duurzaamheid.pdf.

Bijlage

1. Hogeschool of Universiteit	Arteveldehogeschool, opleiding Sociaal Werk
2. Contactpersoon	Frank Monsecour
3. Beschrijving van hoe het thema 'duurzame ontwikkeling' vertaald wordt binnen de opleiding Sociaal Werk (in lessen, opdrachten, projecten, stages, etc.)	<p>Via twee keuzevakken :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Duurzame ontwikkeling in Semester 4 2. Actueel vraagstuk Sociaal werk, thema Duurzame ontwikkeling S5 <p>Voor het nieuwe keuzevak DO in S4 bestond het examen uit het opmaken van een paper waarbij de inhoud van de cursus diende te worden geïntegreerd in een door de student zelf gekozen duurzaamheidskwestie.</p> <p>De examenopdracht <i>"Tijdens de lessen van het opleidingsonderdeel 'Duurzame ontwikkeling' zullen deze competenties worden besproken. Sommige worden grondig uitgewerkt en kunnen dienen ter inspiratie voor het schrijven van je paper. Met die examenopdracht bewijs je dat je de verschillende inzichten van de syllabus kan toepassen op een concreet thema. Na een problematiserende, historische duiding van je onderwerp, analyseer je het verder vanuit de sociale, economische én ecologische context. In een laatste deel denk je toekomstgericht en leg je alle mogelijke langetermijnoplossingen in de weegschaal. Je slot bestaat uit een persoonlijk besluit met betrekking tot het besproken duurzaamheidsvraagstuk."</i></p> <p>Gekozen thema's academiejaar 2008-2009:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>onduurzame cultuur</u>; analyse Westerse grondhoudingen, niet duurzame cultuur (korte termijndenken); cultuurfilosofische benadering (cfr. <i>Verlangen goed te leven</i>); overbevolking; rol van reclame; overconsumptie (III) ; duurzaam consumeren; shoppingcentra; - geld en D.O. (II); subsistentieperspectief tgo kapitalisme; - onduurzaam productiesysteem; cradle to cradle (II) - <u>landbouw</u> : biolandbouw (II); vleesconsumptie (III); globalisering en vrijhandel (afschermen voedselmarkten); landbouw in mondiaal perspectief; voedselkilometers en consumptiegedrag (II); sojaproblematiek (II); subsidieproblematiek EU-landbouw; - grondstoffen: goudkoorts in Peru, dammenproject Chili; - aantasting kustgebieden en oceanen (II); (on)duurzame visserij (II) - <u>waterschaarste</u> en conflicten wereldwijd (VI) - <u>klimaatveranderingen</u> (V); ecopsychologie bij klimaatoorlogen; energievraagstuk (IV); luchtvaart; biobrandstoffen (III); de ijsbeer bedreigd - mobiliteit : personenvervoer; file en verkeer (III) - vruchtbaarheidsproblemen als gevolg van milieuvervuiling ; lichtpollutie; gevolgen van oorlog op milieu - <u>bosproblematiek</u>: gevolgen houtkap op inheemse bevolking; illegale houtkap; verdwijnen van volkeren (IV); kort omloophout en agroforestry; FSC-labeling; ontbossing Amazonewoud; - <u>biodiversiteit</u> : exoten (Victoriabaars) (II); biodiversiteit in mijn gemeente (II); Bijen in de problemen



DHO Vlaanderen en Project SOWEDO
Projecten met steun van de Vlaamse overheid